

Ogólnopolska
Federacja
Organizacji
Pozarządowych

RepozytQrium

Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych

Raport 2/2017
XI 2015 - II 2017

Zestawienie udokumentowanych przypadków
naruszenia zasad współpracy
ministerstw z organizacjami pozarządowymi

Warszawa, 2017

Spis treści

<i>Streszczenie</i>	4
<i>Dane z obserwacji</i>	5
Konkursy	5
Społeczne ciała doradcze, ciała dialogu, ciała eksperckie	7
Programy współpracy ministerstw w organizacjami pozarządowymi	7
Dane liczbowe	8
<i>Informacja o sposobie zbierania danych</i>	10
<i>Słowniczek</i>	10
<i>Zgłoś naruszenie do Repozytorium</i>	11
<i>Abstract (in English)</i>	11
<i>Kim jesteśmy?</i>	12
<i>Spis linków</i>	13

Autorki: Katarzyna Kiełbiowska, Kinga Polubicka

Opracowanie redakcyjne: Dorota Matejczyk

Wydawca: Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych

Licencja CC-BY-SA 3.0

Utwór można dowolnie kopiować, rozpowszechniać, odtwarzać i tworzyć twory zależne pod warunkiem oznaczenia autorstwa oraz rozpowszechniania ich na tych samych zasadach.

Streszczenie

W drugim raporcie Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych przedstawione zostały naruszenia przez polski rząd zasady pomocniczości i partnerstwa we współpracy z organizacjami pozarządowymi w trzech obszarach:

- programów współpracy z organizacjami pozarządowymi – 16 przypadków, z czego 15 zarejestrowanych w kwartale między grudniem 2016 r. a lutym 2017 r. (patrz np. [Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wyznacza organizacjom 4 dni na konsultacje programu^{1\)}](#));
- ciał dialogu – 4 przypadki, z czego 1 zarejestrowany w okresie między grudniem 2016 r. a lutym 2017 r. (patrz np. [Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich \(KSM FIO\) na lata 2014-2020 bez Komitetu Sterującego-Monitorującego^{2\)}](#));
- konkursów – 19 przypadków, z czego 6 zarejestrowanych w okresie między grudniem 2016 r. a lutym 2017 r. (patrz np. [Minister Rodziny Pracy i Polityki Społecznej nie przyznaje dofinansowania na podstawie procedury nieprzewidzianej w Regulaminie FIO^{3\)}](#)).

Wszystkie opisane w nim przypadki zostały udokumentowane i opublikowane w [Repozytorium OFOP-u^{4\)}](#) (repozytorium.ofop.eu), uruchomionym w drugiej połowie 2016 roku. Łącznie zarejestrowanych zostało 39 naruszeń w 17 ministerstwach. Dane w raporcie prezentowane są narastająco i obejmują obserwacje opisane w pierwszym raporcie (17 naruszeń w okresie od listopada 2015 r. do listopada 2016 r.) oraz zebrane od grudnia 2016 r. do końca lutego 2017 r. (22 naruszenia). Naruszenia te miały miejsce w ciągu piętnastu miesięcy od zmiany rządu po wyborach parlamentarnych. Repozytorium OFOP-u zostało uruchomione, aby dokumentować nieprawidłowości w relacjach między władzą a organizacjami pozarządowymi na poziomie centralnym. Więcej informacji o powodach jego powstania zawartych zostało w wywiadzie dla portalu ngo.pl pt. [„Zobacz, jak władza narusza dobre praktyki współpracy z NGO”^{5\)}](#).

Tłem dla przedstawionych w raporcie danych jest kwestia dostępu do informacji publicznej na stronach wymaganych ustawą – Biuletynach Informacji Publicznej (BIP) ministerstw. Spośród dokumentów i linków będących podstawą do opisanego w Repozytorium OFOP-u, które powinny być opublikowane w BIP, ponad 50% nie zostało prawidłowo opublikowanych, mimo takiego obowiązku, lub zostało z biuletynów usuniętych.

Słowa kluczowe: organizacje pozarządowe, rząd, zasada partnerstwa, zasada pomocniczości, programy współpracy, dialog społeczny, konkursy, zadania publiczne, informacja publiczna

Dane z obserwacji

Konkursy

Spośród 19 obserwacji w tej kategorii zebranych między listopadem 2015 r. a lutym 2017 r. w ośmiu ministerstwach 9 naruszeń dotyczyło [odwołania konkursu bez podania przyczyny](#)⁶, w tym 5 [po upływie terminu składania ofert](#)⁷, 3 – [złamania zasad konkursu](#)⁸, 1 – [zmiany zasad w trakcie trwania konkursu](#)⁹, 6 naruszeń było [innego rodzaju](#)¹⁰. W 4 przypadkach organizacje wystosowały krytyczne stanowiska, w sprawie 3 przypadków zostało złożonych sześć interpelacji i jedno zapytanie poselskie.

Od grudnia 2016 do końca lutego 2017 r. w kategorii „konkursy” opisanych zostało 6 nowych naruszeń.

MRPiPS rozwiązało w trybie natychmiastowym [umowę FIO z Fundacją Autonomia](#)¹¹ „ZERo przemocy - Zaangażowanie, Edukacja, Rzecznictwo przeciwko przemocy ze względu na płeć”, żądając ponadto zwrotu części dotacji. Nie zastosowało się do zapisów umowy dotacyjnej określających sposób prowadzenia kontroli, gwarantującej prawidłowe zawiadomienie, przedstawienie wniosków pokontrolnych i możliwość ustosunkowania się do nich. Fundacja wszystkich tych praw została pozbawiona, ponieważ ministerstwo oparło decyzję na wynikach nieprzewidzianego umową „monitoringu”. Nie zastosowało się również do przepisów o polubownym rozstrzygnięciu sporów. Miało to miejsce wkrótce po zapytaniu poselskim posła Piotra Uścińskiego i interpelacji posłanki Teresy Glenc, w których parlamentarzyści partii rządzącej zarzucali fundacji [„walkę z nietolerancją ze względu na orientację seksualną”](#)¹², a ministerstwo pytali, jak chce ono to [„pogodzić z jednoczesnymi działaniami resortu na rzecz silnej pozycji rodziny i małżeństwa w polskim porządku prawnego-aksjologicznym”](#)¹³. Z prośbą o wyjaśnienia do MRPiPS zwrócił się Zespół ds. Równego Traktowania w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich. Poseł [Jerzy Meysztowicz](#)¹⁴ i posłanka [Ewa Lieder](#)¹⁵ w skierowanych do MRPiPS interpelacjach pytali m.in. o podstawę prawną przeprowadzonego „monitoringu” oraz o plany zmian przyjętych standardów współpracy z fundacjami i stowarzyszeniami.

W Komponencie Regionalnym w Priorytecie 1 [konkursu FIO](#)¹⁶ (obejmującym wybór operatorów regrantingu) **MRPiPS nie przyznało dofinansowania** jedynej ofercie na realizację działań na obszarze województwa dolnośląskiego. Mimo wysokiej oceny ekspertów FIO na liście rankingowej oferta została odrzucona **na podstawie „negatywnej oceny strategicznej”**, której nie przewiduje Regulamin FIO. Wysoka punktacja ekspertów nie miała również znaczenia w Komponencie Działań Systemowych w Priorytecie 4. MRPiPS odmówiło dofinansowania ofertom złożonym w 2 z 4 tematów konkursowych, mimo że pozostała na nie spora pula środków. Tematy dotyczyły monitorowania i konsultowania prawa regulującego III sektor oraz standardów zabezpieczających organizacje pozarządowe przed nadmiernym ryzykiem finansowym przy umowach dotacyjnych. W tej sprawie interweniowała posłanka Monika Wielichowska. [W interpelacji do MRPiPS](#)¹⁷ zapytała o uzasadnienie przyznania dofinansowania w trybie oceny strategicznej oraz o przyczynę „złamania regulaminu konkursu FIO 2017”.

[MKiDN zmniejszyło o połowę pulę środków na Bardzo Młodą Kulturę w trakcie realizacji działań](#)¹⁸. Na ogólnopolski program, zaplanowany na lata 2016-2018, zabudżetowano 4 miliony zł rocznie. Decyzją ministra Glišńskiego z 20 stycznia 2017 r. Narodowe Centrum Kultury otrzymało na ten cel na bieżący rok 4 mln zł. 10 dni później wiceminister Sellin przesłał do Narodowego Centrum Kultury pismo z informacją o zmniejszeniu tej kwoty o 2 mln zł. W treści pisma nie przywołano podstawy prawnej ani nie wskazano uzasadnienia. Zarówno Rada Organizacji Pozarządowych przy MKiDN, jak i oba komitety ds. Paktu dla Kultury (w którego ramach mieści się Program BMK) nie mogły oficjalnie interweniować w tej sprawie, ponieważ rok temu MKiDN zawiesił ich prace, co zostało opisane szerzej w poprzednim raporcie Repozytorium OFOP-u. Z apelem o utrzymanie dotychczasowego poziomu dofinansowania zwrócił się do MKiDN [Polski Komitet ds. UNESCO](#)¹⁹, a stanowiska wystosowały [Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Kulturoznawczego](#)²⁰ oraz [Członkowie Forum Kraków](#)²¹. Instytucje te podkreślały znaczenie BMK jako pierwszego systemowego programu na rzecz edukacji kulturowej po 1989 r. Wskazywały wartość kapitału społecznego i kulturowego budowanego oddolnie przez lokalne koalicje samorządów, szkół, nauczycieli, rodziców i animatorów kultury. W marcu 2017 r. w tej sprawie interweniowali posłowie [Rafał Grupański, Jarosław Urbaniak](#)²² oraz [posłanka Joanna Scheuring-Wielgus](#)²³ składając adresowane do MKiDN interpelacje. 10 kwietnia 2017 roku minister poinformował o przedłużeniu terminu odpowiedzi.

MSWiA przez ponad rok nie rozstrzygnęło żadnego z ogłoszonych w tym czasie konkursów w ramach Funduszu Azylu Migracji i Integracji, którego środki pochodzą z Komisji Europejskiej. Ogłoszony w 2015 roku [konkurs 3/FAMI](#)²⁴, którego celami były integracja i legalna migracja, po przedłużeniu terminu składania wniosków do grudnia 2015 r., został unieważniony w kwietniu 2016 r. Ogłoszone w kwietniu 2016 r. konkursy [4/FAMI i 5/FAMI](#)²⁵, po wielokrotnie przekładanym terminie podania wyników do publicznej wiadomości, nie zostały rozstrzygnięte ani unieważnione. Oznacza to, że przez cały 2016 rok nie zostały przekazane organizacjom pozarządowym środki z Funduszu w ramach konkursów, których celami są wszechstronne działania na rzecz osób ubiegających się o objęcie ochroną międzynarodową na terenie Polski oraz działania wprowadzające migrantów w społeczeństwo, ułatwiające im dostosowanie się i integrację. Stowarzyszenie INTERKULTURALNI PL zwróciło się z prośbą o interwencję Komisji Europejskiej w sprawie realizacji programu integracji migrantów w ramach funduszu FAMI. W odpowiedzi z 7 kwietnia 2017 r. [Komisja Europejska zadeklarowała zorganizowanie spotkania z decydentami z MSWiA](#)²⁶.

[MEN ogłosiło 18 listopada 2016 r. konkurs z 10-dniowym terminem składania ofert](#)²⁷ oraz terminem realizacji zadania do 31 grudnia 2016 r. Ogłoszenie wyników nastąpiło 7 grudnia. Na realizację dofinansowanego zadania pozostało około 14 dni roboczych. Wobec tak krótkiego terminu wątpliwa wydaje się zasadność i efektywność wydatkowania środków publicznych.

[MZ po raz trzeci ogłosiło i ponownie unieważniło bez podania przyczyny konkurs ofert](#)²⁸ na wybór realizatora programu polityki zdrowotnej pn. „Zapewnienie samowystarczalności Rzeczypospolitej Polskiej w krew i jej składniki na lata 2015-2020”.

Spółeczne ciała doradcze, ciała dialogu, ciała eksperckie

[15 ministerstw deklaruje](#)²⁹, że działają przy nich ciała dialogu. W Repozytorium opisane zostały 4 zgłoszenia dotyczące powołania, zawieszenia lub odwołania członków takich gremiów. Jedno z nich zarejestrowane zostało pomiędzy grudniem 2016 r. a lutym 2017 r.

[Nie funkcjonuje Komitet Sterująco-Monitorujący Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich](#)³⁰.

Kadencja dotychczasowych członków upłynęła 31 grudnia 2016 r. Rada Działalności Pożytku Publicznego rekomendowała jej wydłużenie do dnia powołania nowych członków, by zachować ciągłość działania komitetu. MRPiPS nie uwzględniło tej uchwały i ogłosiło nabór dopiero w styczniu 2017 r. Po upływie terminu składania zgłoszeń nabór został przedłużony bez podania uzasadnienia. Nowych członków nadal nie powołano.

Programy współpracy ministerstw w organizacjami pozarządowymi

Od 2015 roku ministrowie mają obowiązek przyjąć program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego. Wprowadził go art. 5b ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, który nakazuje również przeprowadzenie konsultacji społecznych przed przyjęciem programu w formie zarządzenia ministra.

Programy współpracy na rok 2017 przyjęło jedynie 7 z 19 ministerstw. Naruszenia różnego rodzaju miały miejsce aż w 16 z nich. W ustawowym terminie przyjęło je tylko 5 resortów, z czego 2 z naruszeniami: MSZ ogłosiło konsultacje jedynie na stronie Biuletynu Informacji Publicznej – pod mylącym adresem ogłoszenia o... sprzedaży auta! Sprawa została opisana w [poprzednim raporcie Repozytorium OFOP-u](#)³¹.

[MNIŚW](#)³² w listopadzie 2017 r. w ogłoszeniu o konsultacjach **wyzaczyło na przygotowanie i przesłanie uwag do projektu programu współpracy jedynie 4 dni.**

2 ministerstwa przyjęły program współpracy po ustawowym terminie. [MR – 2 grudnia 2016 r.](#)³³, po trwających 20 dni [konsultacjach](#)³⁴. [MSWiA](#)³⁵ przyjęło program współpracy zarządzeniem z 30 grudnia 2016 na lata... 2016-2019, ze wsteczną datą obowiązywania od 1 stycznia 2016 r. Zarządzenie nie określa, mimo ustawowego wymogu, trybu powoływania i zasad działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert. Ponadto w zarządzeniu brakuje obowiązkowej informacji o przebiegu konsultacji projektu i planowanym sposobie oceny realizacji programu.

[12 ministerstw w ogóle nie przyjęło programów współpracy na 2017 rok](#)³⁶, co stanowi naruszenie przepisu art. 5b ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie:

- Ministerstwo Edukacji Narodowej
- Ministerstwo Energii
- Ministerstwo Finansów
- Ministerstwo Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej

Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa
Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Ministerstwo Obrony Narodowej
Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Ministerstwo Skarbu Państwa¹
Ministerstwo Sprawiedliwości
Ministerstwo Środowiska
Ministerstwo Zdrowia

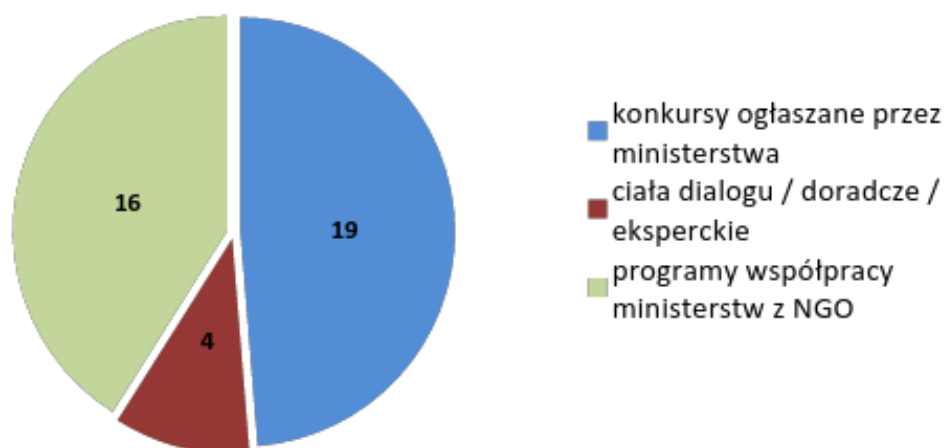
W sprawie programów współpracy interpelację skierowaną do prezesa Rady Ministrów [złożył poseł Wojciech Wilk](#)³⁷. Z [odpowiedzi udzielonej przez ministra A. Lipińskiego](#)³⁸, przewodniczącego Zespołu do spraw programów współpracy organów administracji rządowej z organizacjami pozarządowymi, wynika, że w pozostałych resortach trwają prace nad przygotowaniem programów współpracy.

Dane liczbowe

Informacje ogólne

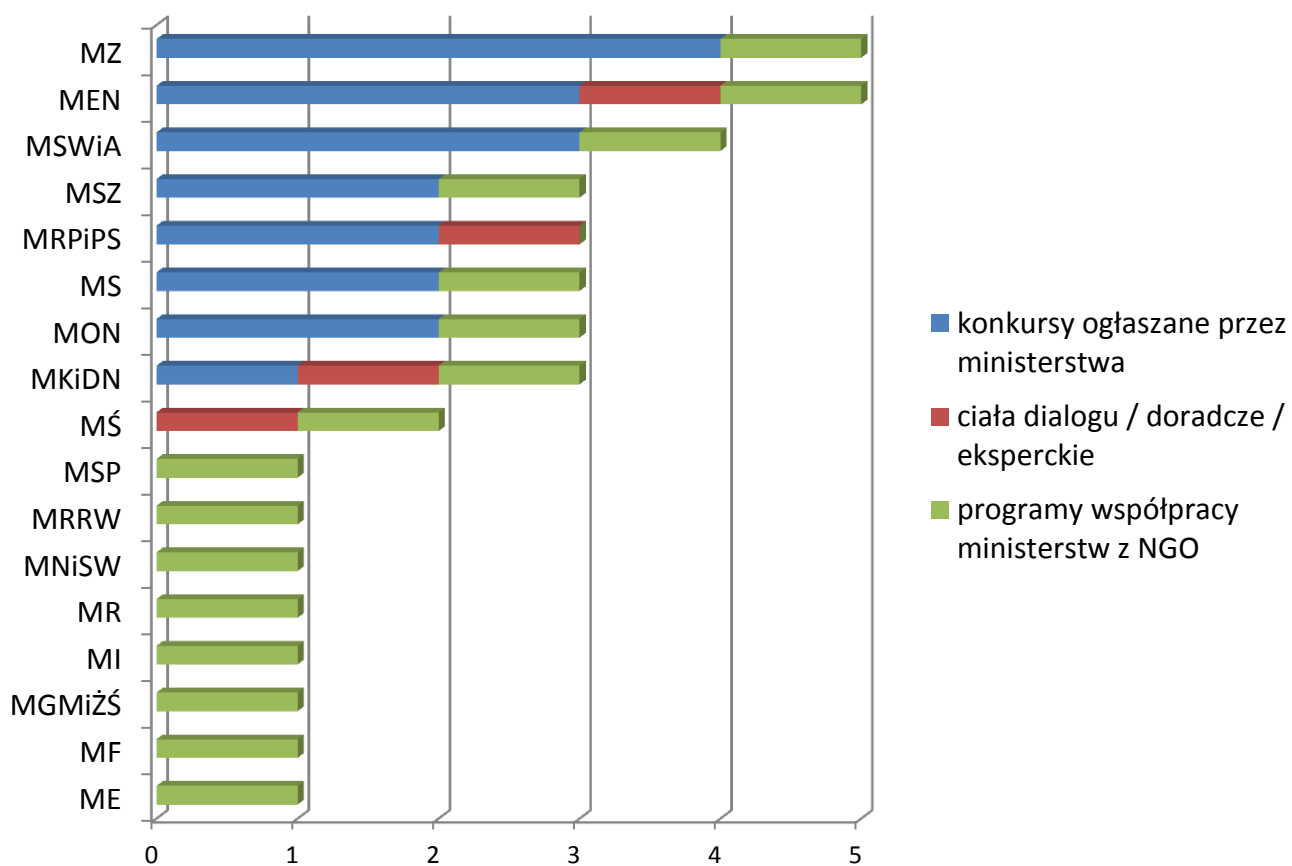
39 naruszeń potwierdzonych zostało 110 dokumentami i 128 linkami do stron internetowych.

Liczba naruszeń z podziałem na kategorie

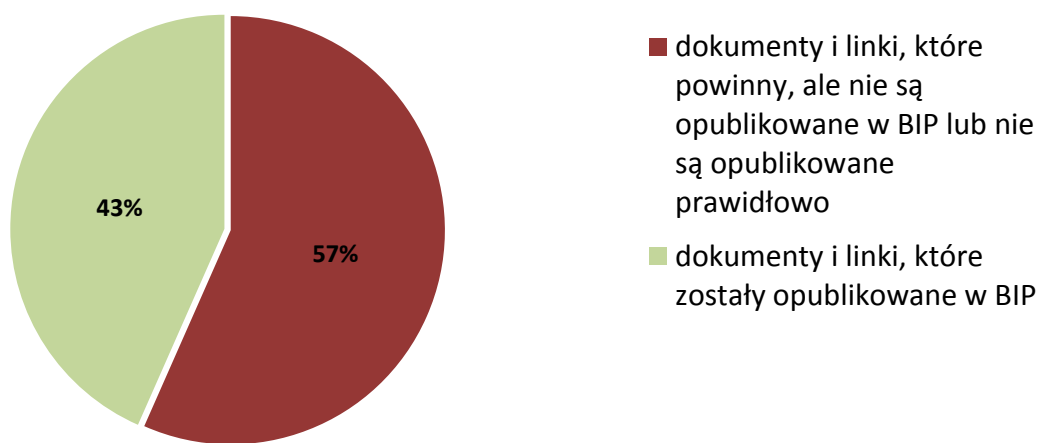

¹ Zgodnie z [zapowiedziami Rządu](#) proces likwidacji Ministerstwa Skarbu Państwa powinien zakończyć się do 31 marca 2017 r.

Naruszenia wg kategorii w ministerstwach

Dostępność dokumentów w Biuletynie Informacji Publicznej

Informacja o sposobie zbierania danych

Informacje były zbierane od lipca 2016 r. do końca lutego 2017 r. Docierały jako zgłoszenia otrzymane na skrzynkę elektroniczną lub przekazane w trakcie rozmów telefonicznych i bezpośrednich z przedstawicielami organizacji pozarządowych lub instytucji publicznych. Podstawą do tworzenia obserwacji były także doniesienia prasowe oraz informacje znalezione w serwisach internetowych ministerstw. Tłem dla materiałów opublikowanych w Repozytorium OFOP-u są [zestawienia przygotowane na podstawie odpowiedzi resortów na pytania](#)³⁹, jakie zostały do nich skierowane w sierpniu 2016 r. Ministerstwa otrzymały pytania o programy współpracy, konkursy i ciała dialogu. Informacje prezentowane w raporcie odwołują się do danych z uzyskanych odpowiedzi.

Każda z obserwacji przygotowana jest w oparciu o dokumenty – informację publiczną. Większość dokumentów podlega obowiązkowej publikacji w Biuletynach Informacji Publicznej (BIP) ministerstw. W trakcie opracowywania otrzymanych zgłoszeń okazało się, że większość dokumentów nie została prawidłowo umieszczona w BIP, a część z nich została usunięta – co jest niezgodne z prawem. Z tego powodu Repozytorium OFOP-u agreguje także informacje o tym aspekcie poprzez oznaczanie każdego z dokumentów, który powinien być dostępny w BIP i zawierać dane zgodne z [art. 8 ust. 6 ustawy o dostępie do informacji publicznej](#)⁴⁰ (m.in. dane osoby odpowiedzialnej za treść informacji, czas jej wytworzenia i udostępnienia oraz dokonania zmian).

Słowniczek

Obserwacja – udokumentowany i opisany w Repozytorium przypadek naruszenia w co najmniej jednej z trzech kategorii: konkursy, ciała dialogu, programy współpracy

BIP – Biuletyn Informacji Publicznej, podstawowe narzędzie do udostępniania informacji publicznych w urzędowym publikatorze teleinformatycznym, prowadzonym w formie internetowych stron WWW

Spółeczne ciała doradcze, ciała dialogu, ciała eksperckie – działające przy rządzie gremia, w których udział biorą przedstawiciele organizacji pozarządowych

Zgłoś naruszenie do Repozytorium

POWIADOM NAS

Zależy nam na dotarciu do znanych Państwu przypadków naruszeń wartych udokumentowania. Nie tylko tych dotyczących Państwa organizacji bezpośrednio.

Dane, jakie zbieramy i prezentujemy na stronie internetowej, to dokumenty oficjalne, wydawane przez organy władzy publicznej szczebla centralnego, ale także stanowiska organizacji pozarządowych i innych podmiotów stanowiące reakcję na naruszenia w trzech obserwowanych przez nas obszarach.

Zgłoszenia można dokonać poprzez [formularz](#) lub na adres katarzyna.kielbiowska@ofop.eu.

Abstract (in English)

In the report of the National Federation of Polish NGOs (OFOP), we present violations of the principle of subsidiarity and partnership by the Polish government over the course of cooperation with non-governmental organizations. All of the cases described therein have been documented and published in the OFOP Repository (repozytorium.ofop.eu). The period of observation accounted for in this report covers 15 month since the change of government following the parliamentary election (from November 2015 to February 2017). We have documented 39 cases of violations in eight ministries. Among the documents and links gathered in the repository, 50% have not been published or have been removed from the Public Information Bulletin, despite the government's obligation to do so.

Kim jesteśmy?

Ogólnopolska
Federacja
Organizacji
Pozarządowych

[Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych](#)⁴¹ została powołana w 2003 r. Obecnie zrzesza ponad 130 organizacji działających w różnych obszarach tematycznych i zakątkach Polski. Pośrednio – poprzez lokalne i branżowe federacje członkowskie – skupia przeszło 500 organizacji, z którymi związanych jest ponad milion osób.

Zgodnie z misją OFOP prowadzi działania nie tylko na rzecz członków federacji, ale także w interesie innych podmiotów trzeciego sektora, głównie stowarzyszeń i fundacji. Podejmuje kwestie ważne dla organizacji pozarządowych, budując wspólnie tożsamość sektora obywatelskiego i jego pozytywny wizerunek, dba o przestrzeganie [Karty Zasad Działania Organizacji Pozarządowych](#)⁴² oraz dobre i przyjazne prawo. Rozwija standardy współpracy między organizacjami, partnerstwo i dialog z administracją publiczną oraz biznesem. Współtworzy [Strategię Rozwoju Sektora Obywatelskiego](#)⁴³ (tzw. [Strategiczną Mapę Drogową](#)⁴⁴).

Kinga Polubicka i Katarzyna Kiełbiowska prowadzą w Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych program związany ze wzmocnieniem wpływu obywateli i ich organizacji na sprawy publiczne w trosce o dobro wspólne. Mieści się w tym współpraca z administracją publiczną, prowadząca do uznania przedstawicieli strony społecznej za pełnoprawnych partnerów w podejmowaniu decyzji, w tym tworzeniu dobrego prawa.

Repozytorium OFOP jest prowadzone dzięki finansowemu i merytorycznemu wsparciu Fundacji im. Stefana Batorego.

Raport został przygotowany w ramach Strategicznej Mapy Drogowej – [Partnerstwa Tematycznego 32 Działania na rzecz rozwoju współpracy z administracją publiczną](#)⁴⁵.

Spis linków

- ¹ <http://repozytorium.ofop.eu/mnisw-4-dni-na-konsultacje-programu-wspolpracy/>
- ² <http://repozytorium.ofop.eu/po-fio-2014-2020-bez-komitetu-sterujaco-monitorujacego/>
- ³ <http://repozytorium.ofop.eu/brak-uzasadnienia-oceny-strategicznej-w-rozstrzygniciu-fio-2017/>
- ⁴ <http://repozytorium.ofop.eu/>
- ⁵ <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/1994477.html>
- ⁶ <http://repozytorium.ofop.eu/kategoria/odwolanie-konkursu/>
- ⁷ <http://repozytorium.ofop.eu/tag/po-uplywie-terminu/>
- ⁸ <http://repozytorium.ofop.eu/kategoria/zlamanie-zasad/>
- ⁹ <http://repozytorium.ofop.eu/kategoria/zmiana-zasad/>
- ¹⁰ <http://repozytorium.ofop.eu/kategoria/inne-zdarzenie/>
- ¹¹ <http://repozytorium.ofop.eu/mrpips-rozwiazanie-umowy-fio-z-fundacja-autonomia-w-trybie-natychniastowym/>
- ¹² <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=2FBBB838&view=1>
- ¹³ <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=659BBE19&view=2>
- ¹⁴ <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=211177F9&view=1t>
- ¹⁵ <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=74CE39B6&view=1t>
- ¹⁶ <http://repozytorium.ofop.eu/brak-uzasadnienia-oceny-strategicznej-w-rozstrzygniciu-fio-2017/>
- ¹⁷ <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/interpelacja.xsp?typ=INT&nr=10592&view=1t>
- ¹⁸ <http://repozytorium.ofop.eu/mkidn-zmniejszy-l-o-polowe-pule-srodkow-na-bardzo-mloda-kulture-w-trakcie-realizacji-dzialan/>
- ¹⁹ <http://repozytorium.ofop.eu/wp-content/uploads/2017/03/Pismo-Polskiego-Komitet-ds-UNESCO.pdf>
- ²⁰ <http://repozytorium.ofop.eu/wp-content/uploads/2017/02/Stanowisko-Zarzdu-Gwnego-Polskiego-Towarzystwa-Kulturoznawczego.pdf>
- ²¹ <http://repozytorium.ofop.eu/wp-content/uploads/2017/02/Stanowisko-Forum-Krakw.pdf>
- ²² <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/interpelacja.xsp?documentId=14D7EC053B6C474CC12580DB004E4FDA>
- ²³ <http://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/interpelacja.xsp?documentId=8E2A8E29048C5DF6C12580DC003E854E>

-
- ²⁴ <http://repozytorium.ofop.eu/mswia-uniewaznienie-konkursu-32015-fundusz-azyly-migracji-i-integracji/>
- ²⁵ <http://repozytorium.ofop.eu/mswia-fundusz-azyly-migracji-i-integracji-nierozstrzygniete-konkursy-4-i-5/>
- ²⁶ <http://repozytorium.ofop.eu/wp-content/uploads/2017/04/Odpowied-Komisji-Europejskiej-na-prob-o-interwencji-Stowarzyszenia-Interkulturalni-PL.pdf>
- ²⁷ <http://repozytorium.ofop.eu/men-w-polowie-listopada-oglasza-konkurs-z-terminem-realizacji-do-konca-roku/>
- ²⁸ <http://repozytorium.ofop.eu/mz-uniewaznienie-konkursu-po-raz-trzeci/>
- ²⁹ http://ofop.eu/sites/ofop.eu/files/Repozytorium/ciala_dialogu.pdf
- ³⁰ <http://repozytorium.ofop.eu/po-fio-2014-2020-bez-komitetu-sterujaco-monitorujacego/>
- ³¹ http://repozytorium.ofop.eu/wp-content/uploads/2017/03/Raport_Repozytorium_1.2.pdf
- ³² <http://repozytorium.ofop.eu/mnisw-4-dni-na-konsultacje-programu-wspolpracy/>
- ³³ <http://repozytorium.ofop.eu/mr-program-wspolpracy-z-organizacjami-pozarzadowymi-na-rok-2017-przyjety-po-terminie/>
- ³⁴ <http://www.konsultacje.gov.pl/node/4337>
- ³⁵ <http://repozytorium.ofop.eu/mswia-program-wspolpracy-z-organizacjami-pozarzadowymi-na-rok-2017-przyjety-po-terminie/>
- ³⁶ <http://repozytorium.ofop.eu/kategoria/programy-wspolpracy/>
- ³⁷ <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/interpelacja.xsp?typ=INT&nr=9623&view=null>
- ³⁸ <http://www.sejm.gov.pl/sejm8.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=7A706A85&view=null>
- ³⁹ <http://ofop.eu/aktualnosci/wspolpraca-ministerstw-z-organizacjami-pozarzadowymi-odpowiedzi-resortow-na-pytania-of-0>
- ⁴⁰ https://mojepanstwo.pl/dane/dziennik_ustaw/2007,ustawa-o-dostepie-do-informacji-publicznej
- ⁴¹ <http://ofop.eu/>
- ⁴² <http://ofop.eu/node/155>
- ⁴³ <http://nowastrategiasektora.ngo.pl/>
- ⁴⁴ <http://ofop.eu/sites/ofop.eu/files/smd-publikacja.pdf>
- ⁴⁵ <http://wiadomosci.ngo.pl/wiadomosc/2011243.html>